

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Από τά δεδομένα πού ἔχουμε, προκύπτει ὅτι τά σοβαρότερα ἐμπόδια πού προβάλλονται στήν προσπάθεια γιά γρήγορη ἀνάπτυξη τῆς χώρας εἶναι τρία:

Πρῶτο ἐμπόδιο εἶναι ἡ ἀνεπαρκής συσσώρευση κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ στούς παραγωγικούς τομεῖς, στή βιομηχανία, τή γεωργία, τόν τουρισμό καί τίς βοηθητικές ὑπηρεσίες τῆς παραγωγῆς. Ἡ ἀνεπαρκής κεφαλαιακή συσσώρευση στή χώρα μας ὀφείλεται σέ μεγάλο βαθμό στό γεγονός ὅτι ἡ ἀνώτερη εἰσοδηματική τάξη διασπαθίζει μεγάλο μέρος τῶν ἐθνικῶν πόρων σέ ἀντιπαραγωγικές μορφές δαπάνης. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι κάθε χρόνο ἡ χώρα πληρώνει γιά εἰσαγωγές καταναλωτικῶν ἀγαθῶν 150 ἑκατομμύρια δολάρια καί ὅτι ἀπό τή συνολική ἐθνική ἀποταμίευση τό 30% περίπου διοχετεύεται σέ οἰκοδομές πολυτελοῦς καί ἡμιπολυτελοῦς χαρακτήρος. Ἡ σπατάλη αὐτή σέ πολυτελή κατανάλωση καί μή παραγωγικές τοποθετήσεις ἔχει σάν ἀποτέλεσμα νά μένουν ἐλάχιστοι πόροι γιά βιομηχανικές ἐπενδύσεις, ἔργα ὑποδομῆς κλπ. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ ἐπενδύσεις στήν ἐλληνική βιομηχανία ἀποτελοῦν τό 2% μόνον τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Καί ἐνῶ ἀπό τό ἕνα μέρος σπαταλᾶμε τούς ἐθνικούς μας πόρους γιά πολυτελή διαβίωση μιᾶς μικρῆς μερίδος τοῦ πληθυσμοῦ, ἀπό τό ἄλλο ἐκλιπαροῦμε τό ξένο κεφάλαιο νά ἔρθει στή χώρα μας γιά νά βοηθήσει στήν ἀνάπτυξή της. Ἀλλά, ὅπως εἶναι γνωστό, τό ξένο κεφάλαιο στίς περισσότερες περιπτώσεις ἔχει ἐκμεταλλευτικό χαρακτήρα καί ἔρχεται στή χώρα μέ προνομιακούς ὅρους. Εἶναι φανερό ἀπό τά δεδομένα αὐτά,

ὅτι ἡ σπατάλη τῶν παραγωγικῶν πόρων, πού γίνεται σέ μεγάλη ἔκταση ἀπό τήν τάξη τῶν προνομιούχων, εἶναι ὁ κύριος λόγος τῆς ἀνεπαρκoῦς συσσωρεύσεως κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ στή χώρα, πού ἐμποδίζει τή γρήγορη ἀνάπτυξή της.

Δεύτερο σοβαρό ἐμπόδιο στή γρήγορη ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας εἶναι ἡ χαμηλή ποιοτική στάθμη τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, πού ὀφείλεται στήν ἀνεπαρκή, ἀσυγχρόνιστη καί ἀτελή παιδεία. Ὁ ἐλληνικός πληθυσμός δέν μπορεῖ νά συμμετάσχει ἐνεργῶς στή διαδικασία τῆς ἀναπτύξεως, γιατί δέν εἶναι ἀπό ἀπόψεως γενικῆς καί εἰδικῆς ἐκπαιδευτικῆς καταρτίσεως σέ θέση νά ἐφαρμόζει τίς σύγχρονες τεχνικές μεθόδους παραγωγῆς καί νά ἀξιοποιεῖ τίς πληροφορίες πού τοῦ δίνει ἡ ἀγορά. Ἐτσι ὁ παραγωγικός μηχανισμός τῆς χώρας βρίσκεται σέ ἀδυναμία νά χρησιμοποιήσῃ τή σύγχρονη τεχνολογία καί περιορίζεται στήν ἐφαρμογή πρωτόγονων μεθόδων καί μέσων πού καθηλώνουν τήν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας καί τῆς γῆς σέ χαμηλά ἐπίπεδα.

Τρίτο, τέλος, ἐμπόδιο εἶναι ἡ ἔλλειψη φορέων ἱκανῶν νά ἀναλάβουν παραγωγικές ἐπενδύσεις. Τό κοινωνικοπολιτικό μας σύστημα ἔχει ἀναγνωρίσει τούς ἰδιῶτες ἐπιχειρηματίες σάν κύριους φορεῖς τῶν ἐπενδύσεων στή βιομηχανία καί τούς ἄλλους κλάδους παραγωγῆς. Ἀπό τήν ἐμπειρική ὁμως παρατήρηση προκύπτει ὅτι οἱ φορεῖς αὐτοί δέν ἀναλαμβάνουν παραγωγικές ἐπενδύσεις στήν ἔκταση πού εἶναι ἀναγκαία γιά νά ἐξασφαλίσῃ τόν κοινωνικῶς ἐπιθυμητό ρυθμό οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Οἱ ἰδιωτικές βιομηχανικές ἐπενδύσεις ἀπό τό 1948 μέχρι τό 1962 παρέμειναν στήν οὐσία στάσιμες καί μόνον τά δύο-τρία τελευταῖα χρόνια παρουσίασαν αὔξηση πού ὀφείλεται στήν εἰσβολή τοῦ ξένου ἐπιχειρηματικοῦ κεφαλαίου στή χώρα. Ποιοί εἶναι οἱ λόγοι τῆς ἀδράνειας αὐτῆς τῶν ἰδιωτικῶν φορέων; Πολλοί ἰδιῶτες ἐπιχειρηματίες δέν ἐνδιαφέρονται νά ἀναλάβουν παραγωγικές ἐπενδύσεις στή χώρα, γιατί βρίσκουν ὅτι οἱ ἐπενδύσεις αὐτές παρόλον ὅτι εἶναι κοινωνικῶς ἀπαραίτητες γιά τήν ἀνάπτυξή της δέν τούς ἀποφέρουν ἀρκετό κέρδος. Πέρα ὁμως ἀπό αὐτό, μέγας ἀριθμός ἐπιχειρηματιῶν στή χώρα μας δέν γνωρίζει τίς σύγχρονες μεθόδους ὁργανώσεως καί προγραμματισμοῦ τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως καί ἔτσι περιορίζεται στή διεξαγωγή ἐμπορομεσιτικῶν συναλλαγῶν, μέ σκοπό τήν πραγματοποίηση ἀμέσων καί εὐκαιριακῶν κερδῶν. Ἀλλά δέν εἶναι μόνον αὐτοί οἱ δύο λόγοι. Στή χώρα μπορεῖ νά ὑπάρχουν, καί ἀσφαλῶς ὑπάρχουν, ἐπικερδεῖς εὐκαιρίες ἐπενδύσεων καί ἱκανοί καί πρόθυμοι ἐπιχειρηματίες νά τίς ἀναλάβουν. Ἐμποδίζονται ὁμως ἀπό τά ξένα καί ἐγχώρια μονοπώλια,

πού έχουν αναπτυχθεί σε μεγάλη έκταση στην παραγωγή, τή χρηματοδότηση καί τή διανομή τών αγαθών. Τά μονοπώλια αποτελούν τό σοβαρότερο εμπόδιο στή γρήγορη ανάπτυξη τής χώρας γιά τούς έξῃς κυρίως λόγους: Γιατί ἀντιδρουν στήν ἀνάπτυξη νέων παραγωγικῶν πρωτοβουλιῶν ἀπό τούς ἰδιωτικούς φορεῖς. Γιατί μέ τίς ὑψηλές τιμές πού καθορίζουν ἐκμεταλλεύονται τά μεγάλα λαϊκά στρώματα καί νέμονται τή μερίδα τοῦ λέοντος ἀπό τούς καρπούς τής ἀναπτύξεως. Γιατί οἱ ἰδιοκτῆτες τών μονοπωλίων, πού ἀνήκουν στήν ἀνώτερη εἰσοδηματική τάξη, χρησιμοποιοῦν τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ εἰσοδήματος πού ἀπολαμβάνουν ἀπό τή μονοπωλιακή ἐκμετάλλευση τοῦ πληθυσμοῦ, γιά πολυτελή κατανάλωση. Γιατί, τέλος, τά μονοπώλια, μέ τή δύναμη πού διαθέτουν, ἐπηρεάζουν τίς ἀποφάσεις τής πολιτικῆς ἐξουσίας καί τής διοικήσεως γιά νά ἐπιτύχουν πρόνομια καί εὐνοίες.

Οἱ ἀπόψεις τοῦ συντηρητικοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ

Ἡ διάγνωση τών ἐμποδίων τής ἀναπτύξεως εἶναι σχετικά εὐκόλη ὑπόθεση. Τό πρόβλημα ὅμως εἶναι μέ ποιό τρόπο, μέ ποιά μέσα πολιτικῆς εἶναι δυνατό νά παραμερισθοῦν τά ἐμπόδια πού προβάλλονται στή γρήγορη ἀνάπτυξη τής χώρας.

Ὑπάρχει πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ἀποψη πού ὑποστηρίζουν οἱ ὁπαδοί τής θεωρίας τοῦ συντηρητικοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ, ὅτι καμιᾶ κρατική παρέμβαση δέν πρέπει νά ἀσκεῖται γιά τήν πραγματοποίηση ρυθμῶν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, διαφορετικῶν ἀπό ἐκείνους πού δίνει ἡ ἐλεύθερη δράση τών δυνάμεων τής ἀγορᾶς. Δύο εἶναι τά βασικά ἐπιχειρήματα πού προβάλλουν γιά νά ὑποστηρίξουν τή θέση τους αὐτή.

Πρῶτο: Οἱ δυνάμεις τής ἀγορᾶς καί ἡ ἐλεύθερη δράση τών ἰδιωτικῶν φορέων ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα τήν πραγματοποίηση ἑνός ὀρισμένου ρυθμοῦ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, γιά τόν ὁποῖο ἡ κοινωνία ὑποβάλλεται σέ ὀρισμένη θυσία. Ὁ ρυθμός αὐτός ἀναπτύξεως καί ἡ ἀντίστοιχη θυσία πού ἀπαιτεῖται ἀνταποκρίνονται στίς ἐπιθυμίες τής κοινωνίας, ὅπως ἐκφράζονται στήν ἀγορά. Γιά ποιό λόγο λοιπόν νά παρέμβουμε μέ διάφορα μέτρα πολιτικῆς γιά νά πραγματοποιήσουμε ρυθμούς ὑψηλότερους ἀπό ἐκείνους τής ἀγορᾶς, δηλαδή ἀπό ἐκείνους πού θέλει ἡ κοινωνία;

Τό δεύτερο ἐπιχείρημα πού προβάλλουν οἱ ὁπαδοί τοῦ συντηρητικοῦ φιλελευθερισμοῦ εἶναι τό ἐξῆς: Ὑποστηρίζουν ὅτι μέ τήν ὀργανική ἐξέλιξη

τῆς κοινωνίας, τὰ ἐμπόδια πού προβάλλονται στήν ἀνάπτυξή της παραμερίζονται βαθμιαῖα καί ἀπό μόνα τους. Ἄν ἀφήσουμε τήν κοινωνία νά ἐξελιχθεῖ μόνη της, ὕστερα ἀπό 20, 30, 50 ἤ καί 100 χρόνια θά εἶναι σέ θέση νά ἀποταμιεύει καί νά ἐπενδύει περισσότερο, τό μορφωτικό ἐπίπεδο τοῦ πληθυσμοῦ θά ἔχει ἀνέβει καί ἐπομένως θά μπορεῖ νά πραγματοποιεῖ μεγαλύτερους ρυθμούς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Μήπως τό ἴδιο δέν ἔγινε μέ τήν ἀνάπτυξη τῶν δυτικῶν χωρῶν; Τήν ἴδια ἐξέλιξη δέν ἀκολούθησαν ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καί ἄλλες δυτικές χῶρες πού σήμερα εἶναι οἱ περισσότερο ἀνεπτυγμένες στὸν κόσμος; Γιατί λοιπὸν νά βιάσουμε τὴν κατάσταση ἐπιβάλλοντας στήν κοινωνία πρόσθετες θυσίες;

Καί τὰ δύο πιό πάνω ἐπιχειρήματα εἶναι ἀβάσιμα. Τό πρῶτο ἐπιχείρημα στηρίζεται στήν ὑπόθεση ὅτι ὁ ρυθμός ἀναπτύξεως πού πραγματοποιεῖται ἀπὸ τίς δυνάμεις τῆς ἀγορᾶς καί ἡ θυσία πού χρειάζεται γιὰ τὸ ρυθμὸ αὐτό εἶναι ἐκεῖνα πού θέλει ἡ κοινωνία.

Ἡ ὑπόθεση αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη καί παραπλανητικὴ στὴ βάση της. Γιὰ νά ἐκδηλωθεῖ ἡ θέληση τῆς κοινωνίας ἀπαιτεῖται ἡ ἐφαρμογὴ ἑνὸς μηχανισμοῦ ψηφοφορίας πού νά ἐξασφαλίζει ἰσότητα ψήφων γιὰ ὅλους τοὺς πολίτες. Κάθε πολίτης νά ἔχει μιὰ μόνη ψήφο. Ἡ ἀγορά ὅμως στήν ὁποία παίρνονται οἱ οἰκονομικὲς ἀποφάσεις, γιὰ τὸ ποιά θά εἶναι ἡ θυσία καί ὁ ρυθμός τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, δέν ἐξασφαλίζει αὐτὴ τὴ βασικὴ προϋπόθεση τῆς ἰσότητος ψήφου. Στὴν ἀγορά ὁ κάθε πολίτης δέν ψηφίζει μέ μιὰ ψήφο, ἀλλὰ ἀνάλογα μέ τὴν ἀγοραστικὴ δύναμη πού διαθέτει. Ὁ μεγάλος εἰσοδηματίας ἔχει περισσότερες ψήφους ἀπὸ τὸν μικρό, γιατί διαθέτει μεγαλύτερη ἀγοραστικὴ δύναμη. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἂν ἡ ἀνώτερη εἰσοδηματικὴ τάξη μέ τὴν ἰσχυρὴ δύναμη πού διαθέτει ψηφίζει στήν ἀγορά ὑπὲρ τῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν πολυτελοῦς διαβιώσεως καί κατὰ τῆς παραγωγῆς π.χ. σχολείων, ἡ ἀγορά θά ἀνταποκριθεῖ στίς ἐπιθυμίες της, θά παράγει τὰ πολυτελῆ ἀγαθὰ πού θέλουν οἱ πλούσιοι καί ἡ κοινωνία θά μείνει ἀνεκπαίδευτη, γιατί δέν θά κατασκευασθοῦν τὰ σχολεῖα. Γίνεται σαφές ὅτι ὁ ρυθμός ἀναπτύξεως πού πραγματοποιεῖται μέ τίς δυνάμεις τῆς ἀγορᾶς δέν εἶναι αὐτός πού ἀνταποκρίνεται στὴ θέληση τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ, ἀφοῦ ἐπηρεάζεται ἀποφασιστικά ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴ ἀγοραστικὴ δύναμη τῆς ἀνώτερης εἰσοδηματικῆς τάξεως. Ἡ θέληση τῆς κοινωνίας γιὰ τὸ ρυθμὸ ἀναπτύξεως καί τὴν κατανομή τῆς θυσίας πού ἀπαιτεῖ ἡ ἀνάπτυξη, δέν ἐκδηλώνεται στήν ἀγορά, ἀλλὰ μέσω τοῦ μηχανισμοῦ τῆς πολιτικῆς ψηφοφορίας πού ἐξασφαλίζει ἰσότητα ψήφων στοὺς πολίτες. Ἄν λοιπὸν μέσω τοῦ μηχανισμοῦ αὐτοῦ ἡ

μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού αποφανθεί ότι θέλει ρυθμό οικονομικής αναπτύξεως υψηλότερο από εκείνο της αγοράς και δικαιότερη κατανομή της θυσίας που απαιτεί η ανάπτυξη, στην περίπτωση αυτή είναι απόλυτα αναγκαία η εφαρμογή μέτρων πολιτικής και η κρατική παρέμβαση στην αγορά για την πραγματοποίηση της κοινωνικής αυτής επιδιώξεως.

Τό δεύτερο επιχείρημα της θεωρίας του συντηρητικού οικονομικού φιλελευθερισμού είναι ότι οι υπανάπτυκτες χώρες θα αναπτυχθούν κάποτε στο μέλλον με τη βαθμιαία και οργανική εξέλιξη της κοινωνίας. Τό επιχείρημα τούτο είναι περισσότερο αστήρικτο, γιατί καταρρέει από αυτή την ίδια την ιστορική παρατήρηση. Υπάρχουν πολλά ιστορικά παραδείγματα χωρών, που παραμένουν επί αιώνες σε κατάσταση υπαναπτύξεως, παρόλον ότι η οικονομία τους λειτουργεί ελεύθερα με τό μηχανισμό της αγοράς. Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής, πολλές χώρες της Ασίας και οι μεσογειακές χώρες της Ευρώπης αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις. Εκείνο όμως που έχει σημασία είναι ότι τίς υπανάπτυκτες χώρες σήμερα δεν ενδιαφέρει, όπως υποστηρίζουν οι οπαδοί του συντηρητικού φιλελευθερισμού, αν θα αναπτυχθούν κάποτε στο μέλλον. Εκείνο που τίς ενδιαφέρει είναι πώς θα αναπτυχθούν όσον τό δυνατό γρηγορότερα. Γιατί στή σημερινή εποχή η γρήγορη ανάπτυξη των καθυστερημένων χωρών αποτελεί συνειδητή κοινωνική επιδίωξη των λαών στις χώρες αυτές.

Οι μορφές κρατικής παρεμβάσεως

Λίγοι είναι σήμερα εκείνοι που ασπάζονται τίς απόψεις του συντηρητικού οικονομικού φιλελευθερισμού. Σχεδόν όλοι δέχονται ότι για νά παραμεριστούν τά εμπόδια που προβάλλονται στή γρήγορη ανάπτυξη, χρειάζεται κρατική παρέμβαση. Εκεί που υπάρχει διαφωνία είναι στή μορφή της παρεμβάσεως. Υπάρχουν δύο μορφές κρατικής παρεμβάσεως:

Πρώτο, η άμεση παρέμβαση του κράτους στην αγορά με ένα σύστημα οικονομικών κινήτρων και αντικινήτρων, που επηρεάζουν τίς τιμές και μέσω αυτών τίς αποφάσεις και τη δραστηριότητα των ιδιωτών προς την κατεύθυνση του παραμερισμού των εμποδίων της αναπτύξεως. Κλασικό παράδειγμα είναι η θέσπιση φορολογικών και πιστωτικών κινήτρων, που αποβλέπουν στο νά παρακινήσουν τούς ιδιώτες επιχειρηματίες νά αυξήσουν την αποταμίευσή τους και νά αναλάβουν σε μεγαλύτερη έκταση παραγωγικές επενδύσεις.

Δεύτερο, ή άμεση παρέμβαση του κράτους, δηλαδή ή ανάληψη άπευθείας δραστηριότητος από τό κράτος για τόν παραμερισμό τών έμποδίων τής αναπτύξεως. Κλασική περίπτωση είναι ή διενέργεια παραγωγικών επενδύσεων από κρατικούς ή ήμικρατικούς φορείς σέ τομείς πού ανήκουν εκ παραδόσεως στήν ιδιωτική πρωτοβουλία.

Υπάρχει συνήθως στή χώρα μας ή τάση νά αποκλείεται κατά δογματικό τρόπο ή μιά ή ή άλλη μορφή κρατικής παρεμβάσεως. Δεδομένου, όμως, ότι τό κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο τής χώρας βασίζεται στήν ελεύθερη δράση τών ιδιωτικών φορέων, ή παρέμβαση του κράτους δέν θά πρέπει «κατ' αρχήν» νά αποκλείει τήν αξιοποίηση τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Αντίθετα, τό κράτος θά πρέπει νά εξαντλεί τίς δυνατότητες ενισχύσεως τών ιδιωτικών φορέων μέ τά συνήθη μέσα πιστωτικής καί δημοσιονομικής πολιτικής πού διαθέτει. Σ' όσες όμως περιπτώσεις, παρά τή θέσπιση κινήτρων καί αντικινήτρων, οί ιδιώτες αδυνατούν νά λάβουν αποφάσεις ή νά αναπτύξουν πρωτοβουλία για τήν πραγματοποίηση τών αναγκαίων διαρθρωτικών μεταβολών στήν οίκονομία, ή άμεση παρέμβαση του κράτους θά πρέπει νά είναι ό μόνος τρόπος για τόν παραμερισμό τών έμποδίων τής αναπτύξεως.

Η αύξηση καί αναδιάρθρωση τών επενδύσεων

Υστερα από τή γενική αύτή τοποθέτηση θά εξετάσουμε, στό υπόλοιπο του άρθρου αύτου, μερικά βασικά μέτρα πολιτικής για τόν παραμερισμό τών έμποδίων στή γρήγορη οικονομική ανάπτυξη τής χώρας.

Όπως τονίσαμε στήν αρχή, ή ανεπάρκεια τών παραγωγικών επενδύσεων καί ή έλλειψη φορέων ικανών νά αναλάβουν τίς επενδύσεις αυτές είναι τά βασικότερα εμπόδια. Γι' αυτό τό λόγο πρωταρχική σημασία θά πρέπει νά δοθεί από τό κράτος στή λήψη μέτρων για τή σημαντική αύξηση τών επενδύσεων στή βιομηχανία, τή γεωργία, τόν τουρισμό καί τήν οικονομική ύποδομή. Στό παρελθόν ή προώθηση τών ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων από τό κράτος στηρίχθηκε, πρώτο, στήν εκτέλεση έργων ύποδομής μέ σκοπό τή μείωση του κόστους παραγωγής καί, δεύτερο, στή θέσπιση σέ μεγάλη έκταση φορολογικών καί πιστωτικών κινήτρων. Η άποτελεσματικότητα καί του πρώτου καί του δεύτερου μέτρου ήταν περιορισμένη. Η ολοκλήρωση τής οικονομικής ύποδομής τής χώρας καθυστέρησε σημαντικά καί τουτο γιατί, αντί νά εκτελεστούν λίγα έργα μεγάλης

σημασίας, τό κράτος ἐπεκτάθηκε, λόγω πολιτικῶν πιέσεων, σέ μεγάλο ἀριθμό ἔργων δευτερευούσης σημασίας. Ἡ ἀποτελεσματικότητα τῶν ἔργων ὑποδομῆς ἦταν περιορισμένη καί γιά τό λόγο ὅτι, ἀντί τά ἔργα αὐτά νά συγκεντρωθοῦν σέ ὁρισμένες περιοχές πού παρουσιάζουν τίς προϋποθέσεις γιά νά ἐξελιχθοῦν σέ βιομηχανικές ζώνες, σκορπίστηκαν ἀπρογραμμάτιστα σέ ὁλόκληρη τή χώρα. Ἀλλά καί ἡ ἐπίδραση τῶν φορολογικῶν κινήτρων ἦταν περιορισμένη καί δυσανάλογη μέ το κόστος σέ ἀπώλεια φορολογικῶν ἐσόδων καί μέ τήν ἀπόκλιση πού προκαλοῦσαν ἀπό τίς γενικά παραδεδεγμένες ἀρχές περί φορολογικῆς ἰσότητος. Πολλά ἀπό τά κίνητρα εἶχαν χαρακτήρα χαριστικῆς παροχῆς στούς ὀλίγους προνομιούχους, χωρίς σοβαρή ἐπίδραση στήν αὔξηση τῶν ἐπενδύσεων. Πέρα ὅμως ἀπό αὐτό, τά κίνητρα δέν συνδυάστηκαν μέ τήν ἀνάπτυξη βιομηχανικῶν ζωνῶν καί μέ διενέργεια ἐπενδύσεων στούς ἐπιθυμητούς κλάδους παραγωγῆς. Τέλος, τόσο τά κίνητρα ὅσο καί τά ἔργα ὑποδομῆς δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποδώσουν, ἐφόσον στή χώρα ὑπάρχουν θεσμοί καί μονοπωλιακές δυνάμεις πού ἐμποδίζουν ἢ ἀντιδροῦν στήν ἀνάπτυξη νέων παραγωγικῶν πρωτοβουλιῶν ἀπό τούς ἰδιωτικούς φορεῖς καί ἐφόσον καμιά προσπάθεια δέν ἔγινε γιά νά παραμεριστοῦν τά ἐμπόδια αὐτά.

Ἐχοντας ὑπόψη τίς ἀδυναμίες αὐτές τῆς πολιτικῆς πού ἀκολουθήθηκε στό παρελθόν, θεωρεῖται σκόπιμο νά γίνουν οἱ πιά κάτω βασικές ἀναθεωρήσεις:

Πρῶτο: Τό κράτος θά πρέπει νά προχωρήσει στήν κατάργηση ὅλων τῶν θεσμῶν πού ἐμποδίζουν καί τήν εξουδετέρωση ὅλων τῶν δυνάμεων πού ἀντιδροῦν στήν ἀνάπτυξη νέων παραγωγικῶν δραστηριοτήτων ἀπό τούς ἰδιωτικούς φορεῖς. Συγκεκριμένα θά πρέπει νά καταργηθοῦν σταδιακά τά κλειστά ἐπαγγέλματα στούς σημαντικότερους κλάδους παραγωγικῆς δραστηριότητος καί ὅπου ὑπάρχει κίνδυνος δημιουργίας μονοπωλίου, ὅπως εἶναι οἱ συγκοινωνίες μέ αὐτοκίνητα, θά πρέπει ἡ δραστηριότητα νά ἀναληφθεῖ ἀπό τό κράτος. Τό κράτος θά πρέπει νά λάβει μέτρα αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν μονοπωλίων ἢ νά ἀναλάβει τό ἴδιο τήν παραγωγική δραστηριότητα σ' ὅσες περιπτώσεις τά μονοπώλια ἐμποδίζουν σέ σημαντικό βαθμό τήν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας. Τό κράτος θά πρέπει ἀκόμη νά λάβει αὐστηρά μέτρα ἐλέγχου τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῆς ἀνώτερης εἰσοδηματικῆς τάξεως πού ἐπηρεάζει ἀποφασιστικά τή σύνθεση τῆς παραγωγῆς κατὰ τρόπο πού ἀντιστρατεύεται τή γρήγορη ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Τό κράτος, τέλος, θά πρέπει νά προχωρήσει στήν ἀναθεώρηση ὁρισμένων νομοθετικῶν θεσμῶν καί διοικητικῶν πράξεων πού ἀντιδροῦν στήν

ανάπτυξη διαδικασιών, οί οποίες συντελούν στήν αύξηση τών επενδύσεων καί τής παραγωγικότητος. Ἡ ἀναθεώρηση τών ἀδειῶν σκοπιμότητος, ἡ ἀπλούστευση τής πτωχευτικῆς διαδικασίας, ὁ ἐκσυγχρονισμός τής νομοθεσίας τών συνεταιρισμῶν, ἡ ἀναθεώρηση τής νομοθεσίας τών κληρονομιῶν καί τής προίκας, πού ὁδηγεῖ στόν κατακερματισμό τοῦ ἀγροτικοῦ κλήρου, εἶναι μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα. Μόνο μέ τόν παραμερισμό τών θεσμολογικῶν αὐτῶν ἐμποδίων καί δυνάμεων θά ἀύξηθεῖ ἡ ἀποτελεσματικότητα τών οἰκονομικῶν μέτρων πού θά πάρει ἡ κυβέρνησις γιά νά ὑποβοηθήσει τήν ἰδιωτική πρωτοβουλία.

Δεύτερο: Το κράτος θά πρέπει ν' ἀναθεωρήσει ριζικά τό πρόγραμμα τῶν δημοσίων επενδύσεων σέ ἔργα ὑποδομῆς γιά νά ἀύξηθεῖ ἡ εὐνοϊκή τους ἐπίδραση στή μείωση τοῦ κόστους παραγωγῆς. Συγκεκριμένα, θά πρέπει νά γίνουν οἱ ἐξῆς βασικές ἀναθεωρήσεις: Νά δοθεῖ προτεραιότητα στή συγκέντρωση τῶν ἔργων οἰκονομικῆς ὑποδομῆς στίς περιοχές πού προορίζονται γιά βιομηχανικές ζῶνες. Στίς περιοχές αὐτές τό δημόσιο θά πρέπει νά συγκεντρώσει τήν ἐπενδυτική του δραστηριότητα στά ἐξῆς ἔργα: Σέ ὀλοκληρωμένο δίκτυο μεταφορῶν καί τηλεπικοινωνιῶν, σέ ἐγκαταστάσεις ἡλεκτρικῆς ἐνέργειας, σέ ὕδρευση καί ἀποχέτευση, σέ τεχνικές σχολές μέ πλήρη ἐξοπλισμό καί διδακτικά μέσα, σέ ἐργατικές κατοικίες, σέ σταθμούς βιομηχανικῆς ὑγιεινῆς, σέ ἰνστιτοῦτα τεχνικοοικονομικῶν μελετῶν καί ἐφαρμογῶν, σέ χρηματοδοτικούς ὀργανισμούς καί ἀποκεντρωμένες διοικητικές ὑπηρεσίες γιά τήν παροχή τῶν ἀναγκαίων διοικητικῶν διευκολύνσεων. Γιά νά ἀύξηθεῖ ἡ συμβολή τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων στήν ἀνάπτυξη τῆς χώρας, θά πρέπει οἱ διαθέσιμοι πόροι νά συγκεντρωθοῦν στή σύντομη ἀποπεράτωση τῶν μεγάλων ἔργων πού ἔχουν ἀρχίσει καί στή διενέργεια συμπληρωματικῶν επενδύσεων γιά τήν ἀξιοποίηση τῶν ἔργων πού ἔχει τελειώσει ἡ ἐκτέλεσή τους. Δεδομένου ὅτι οἱ διαθέσιμοι πόροι τοῦ δημοσίου εἶναι περιορισμένοι, ἡ ἐναρξη ἢ ἡ ἐγγραφή μεγάλου ἀριθμοῦ νέων ἔργων στό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων ἀυξάνει σημαντικά τό χρόνο ἀποπερατώσεως καί περιορίζει τίς εὐνοϊκές ἐπιδράσεις τῶν ἔργων στη γεωργική ἀνάπτυξη.

Τρίτο: Τό κράτος θά πρέπει νά προχωρήσει σέ ριζική ἀναθεώρηση καί συστηματοποίηση τῶν φορολογικῶν καί πιστωτικῶν κινήτρων. Καί πρῶτα ἀπ' ὅλα θά πρέπει νά καταργηθοῦν ὅλες οἱ ἀδικοιολόγητες φορολογικές ἀπαλλαγές, πού δέν συμβάλλουν ἀλλά ἀντίθετα περιορίζουν τίς δυνατότητες ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Παράδειγμα τέτοιων ἀπαλλαγῶν εἶναι ἡ ἀπαλλαγή ἀπό τό φόρο εἰσοδήματος τῆς βασιλικῆς χορηγίας, τῶν ἐξόδων

κινήσεως τῶν ἀνωτέρων δημοσίων ὑπαλλήλων κλπ. Ἐπίσης θά πρέπει νά καταργηθοῦν τά φορολογικά κίνητρα πού ἡ ἐπίδρασή τους στήν προώθηση τῶν ἐπενδύσεων εἶναι μηδαμινή σέ σύγκριση μέ τήν ἀπώλεια φορολογικῶν ἐσόδων καί τίς ἀποκλίσεις πού προκαλοῦν ἀπό τήν ἀρχή τῆς φορολογικῆς ἰσότητος. Παράλληλα, θά πρέπει νά θεσπισθοῦν περισσότερο ἀποτελεσματικά φορολογικά κίνητρα, ὅπως εἶναι ἡ δασμολογική ἀπαλλαγή γιά τά εἰσαγόμενα μηχανήματα, ἡ φορολογική ἀπαλλαγή γιά τίς βιομηχανίες πού προσανατολίζονται στίς βιομηχανικές ζῶνες κλπ.

Τέταρτο: Ὑπάρχει βεβαίως τό ἐνδεχόμενο, καί τοῦτο προκύπτει ἀπό τήν πείρα τοῦ παρελθόντος, εἴτε τά κίνητρα νά ἀποδειχθοῦν περιορισμένης ἀποτελεσματικότητος ἢ οἱ ἰδιωτικοί φορεῖς, παρά τόν παραμερισμό τῶν θεσμολογικῶν ἐμποδίων καί τῆς δυνάμεως τῶν μονοπωλίων, νά ἐξακολουθήσουν νά εἶναι διστακτικοί ἢ ἀπρόθυμοι γιά ἐπενδύσεις βασικῆς σημασίας γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Στήν περίπτωση αὕτη θά πρέπει τό κράτος νά ἀναλάβει πρωτοποριακό ρόλο γιά τή διενέργεια ἐπενδύσεων, ἀνεξάρτητα ἂν αὐτές ἀνήκουν ἐκ παραδόσεως στή σφαῖρα τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Τό κράτος θά πρέπει νά γίνεи ὁ κύριος φορέας τῶν στρατηγικῆς σημασίας γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ τόπου βιομηχανικῶν μονάδων. Διότι δέν εἶναι νοητό ἡ χώρα νά ἐξαρτᾶ μοιρολατρικά τήν ἀνάπτυξή της ἀπό τίς διαθέσεις καί τήν πρωτοβουλία μιᾶς μερίδος ἰδιωτῶν, πού ποτέ δέν ἐκδηλώθηκαν στό παρελθόν στήν ἀναγκαία ἔκταση, ἢ νά ἀνοίγει στό ξένο ἐκμεταλλευτικό κεφάλαιο, πού σχεδόν ποτέ δέν ἐνδιαφέρθηκε γιά τήν ἀνάπτυξή της. Τό ἐπιχείρημα ὅτι ἡ ἀπόδοση τῶν κρατικῶν βιομηχανικῶν μονάδων θά εἶναι χαμηλή γιατί ἡ κρατική μηχανή πάσχει ἀπό σοβαρές ὀργανωτικές ἀδυναμίες, εἶναι παραπλανητικό, γιατί μετατοπίζει τό θέμα. Τό πρόβλημα δέν εἶναι ἐδῶ ἂν οἱ ἰδιῶτες εἶναι περισσότερο ἢ λιγότερο ἀποδοτικοί ἀπό τό κράτος. Τό πρόβλημα εἶναι ποιός ἔχει τή διάθεση καί τήν ἱκανότητα νά ἀναλάβει τήν ἐκτέλεση ἑνός ἐκτεταμένου προγράμματος ἐπενδύσεων σέ τομεῖς πού προωθοῦν τήν ἀνάπτυξη τοῦ τόπου. Καί ἐφόσον οἱ ἰδιωτικοί φορεῖς δέν εἶναι διατεθειμένοι ἢ δέν μποροῦν νά ἀναλάβουν τίς ἐπενδύσεις αὐτές, οἱ δέ ξένοι στίς περισσότερες περιπτώσεις ἐνδιαφέρονται πρό πάντων γιά τήν ἐκμετάλλευση τῆς χώρας καί τήν ἐξαγωγή τῶν κερδῶν τους, ὁ κρατικός φορέας εἶναι ἡ μόνη διέξοδος, ἔστω καί ἂν ἡ θυσία εἶναι μεγαλύτερη. Ἐξάλλου, ἡ διενέργεια ἀπό τοὺς κρατικούς φορεῖς ἐπενδύσεων πού δέν ἀναλαμβάνουν οἱ ἰδιῶτες, δέν ἀποκλείει οὔτε τήν προσφυγή στό ξένο δανειακό κεφάλαιο οὔτε τή χρησιμοποίηση τῆς ξένης τεχνικῆς γνώσεως καί πείρας. Τό κράτος μπορεῖ νά προσφύγει στή διεθνή

χρηματαγορά μέ κεφάλαια καί να μισθώσει τίς ύπηρεσίες τών ξένων τεχνικῶν καί ὀργανωτικῶν στελεχῶν.

Ἡ ἀνακατανομή τῶν ἀποταμιευτικῶν πόρων

Ἡ δημιουργία ἐπικερδῶν εὐκαιριῶν ἐπενδύσεων γιά τούς ἰδιῶτες ἐπιχειρηματίες, μέσω τῶν φορολογικῶν καί πιστωτικῶν κινήτρων τῶν ἔργων ὑποδομῆς καί τοῦ παραμερισμοῦ τῶν θεσμολογικῶν ἐμποδίων, καί ἡ ἀπευθείας ἀνάληψη ἐπενδύσεων ἀπό τούς κρατικούς φορεῖς ἀποτελοῦν τό ἓνα σκέλος τοῦ προβλήματος τῆς κεφαλαιακῆς συσσωρεύσεως. Τό ἄλλο σκέλος ἀποτελεῖ ἡ κινητοποίηση τῶν ἐγχωρίων κυρίως ἀποταμιευτικῶν πόρων γιά τή χρηματοδότηση τῶν ἐπενδύσεων. Γιατί ἡ χρηματοδότηση μέ ἔκδοση νέου χρήματος δέν εἶναι οὔτε σκόπιμη οὔτε κοινωνικῶς επιθυμητή γιά τό βασικό λόγο ὅτι μιά τέτοια μέθοδος χρηματοδοτήσεως ὁδηγεῖ μοιραῖα σέ πληθωρισμό.

Ὅπως διαπιστώσαμε, σημαντικό μέρος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διασπαθίζεται σήμερα ἀπό τήν ἀνώτερη εἰσοδηματική τάξη σέ ἀντιπαραγωγικές μορφές δαπάνης, ὅπως εἶναι ἡ πολυτελής κατανάλωση καί οἱ οἰκοδομές πολυτελοῦς χαρακτῆρος. Ἡ διαπίστωση αὕτη εἶναι σημαντική. Ὁ ρόλος, ἐπομένως, τοῦ κράτους εἶναι πρωταρχικός στήν ἐφαρμογή μέτρων καί μεθόδων περιορισμοῦ τῆς πολυτελοῦς καταναλώσεως πρὸς αὔξηση τῆς ἐθνικῆς ἀποταμιεύσεως καί διοχέτευσή της στή χρηματοδότηση ἐπενδύσεων πού συμβάλλουν στήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Τό πιό ἀποτελεσματικό μέσο γιά τήν αὔξηση καί ἀνακατανομή τῶν ἀποταμιευτικῶν πόρων εἶναι τό φορολογικό σύστημα. Τό κράτος θά πρέπει νά προχωρήσει σέ ριζική ἀναμόρφωση τῆς φορολογίας κατὰ τρόπο πού νά τοῦ ἐπιτρέπει νά ἀντλεῖ σέ μεγάλη ἔκταση πόρους ἀπό τόν ἰδιωτικό φορέα, μέ δραστικό περιορισμό τῆς πολυτελοῦς καταναλώσεως καί τῶν μή παραγωγικῶν ἐπενδύσεων. Δύο φορολογικές μεταρρυθμίσεις εἶναι ἀναγκαῖες γι' αὐτό τό σκοπό: α) Ἡ εἰσαγωγή ἐνός ἐτήσιου προοδευτικοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας (ἀκάλυπτοι χῶροι, οἰκοδομές), μέ ἐξαίρεση τῶν περιουσιῶν μικρῆς ἀξίας καί τῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων καί κτιρίων καί β) ἡ γενίκευση τοῦ φόρου κύκλου ἐργασιῶν καί ἡ ἐφαρμογή του μέ διαφορετικούς φορολογικούς συντελεστές, ἀνάλογα μέ τό βαθμό πολυτελείας τῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἀγαθῶν. Τούς πόρους ἀπό τή φορολογία, τό δημόσιο θά πρέπει νά χρησιμοποιεῖ ὡς ἑξῆς: α) Γιά τή χρηματοδότηση

τῶν ἔργων ὑποδομῆς καί τῶν τακτικῶν δημοσίων δαπανῶν πού συμβάλλουν στήν ἀνάπτυξη. β) Γιά τή χρηματοδότηση δανείων ἢ τήν ἐπιδότηση τῶν ἰδιωτικῶν φορέων πού εἶναι διατεθειμένοι νά ἀναλάβουν βιομηχανικές ἢ ἄλλες ἐπενδύσεις, οἱ ὁποῖες συμβάλλουν στήν ἀνάπτυξη καί γ) τή διενέργεια βιομηχανικῶν ἐπενδύσεων ἀπό τό ἴδιο τό κράτος ἢ ἀπό ἡμικρατικούς φορεῖς, ἐκεῖ ὅπου οἱ ἰδιῶτες δέν εἶναι πρόθυμοι ἢ δέν μποροῦν νά ἀναλάβουν ἐπενδυτική δραστηριότητα.

Ἐκπαιδευτική καί διοικητική μεταρρύθμιση

Σ' αὐτό τό ἄρθρο περιοριστήκαμε στήν παρουσίαση τοῦ ρόλου τοῦ κράτους γιά τόν παραμερισμό τῶν ὀργανωτικῶν ἐμποδίων στή λειτουργία τῆς ἀγορᾶς, τήν αὔξηση καί ἀναδιάρθρωση τῶν ἐπενδύσεων καί τήν ἀνακατανομή τῶν ἀποταμιευτικῶν πόρων. Τό ἴδιο σημαντικός πρέπει νά εἶναι ὁ ρόλος τοῦ κράτους καί σέ ἄλλους τομεῖς, ὅπως εἶναι οἱ ἐξωτερικές οἰκονομικές σχέσεις, ἡ διανομή τοῦ εἰσοδήματος καί ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἐπί μέρους τομέων τῆς οἰκονομίας. Θά πρέπει ὅμως, πρὶν τελειώσουμε τό ἄρθρο αὐτό, νά ἐπισημάνουμε ἰδιαίτερα τό γεγονός ὅτι βασική προϋπόθεση γιά τή γρήγορη ἀνάπτυξη τῆς χώρας εἶναι ἡ ἐκπαιδευτική καί διοικητική μεταρρύθμιση. Ὁ ρόλος τοῦ κράτους στούς τομεῖς αὐτούς εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας, γιατί ἀνήκουν στήν ἀποκλειστική του ἀρμοδιότητα καί θά πρέπει νά εἶναι τό κύριο ἔργο του.

Ἡ ἐφαρμογή μέτρων πολιτικῆς σάν αὐτά πού ἀναφέρουμε στό ἄρθρο αὐτό, δέν εἶναι εὐκόλη ὑπόθεση. Θά συναντήσουν ὅπωςδήποτε τήν ἀντίδραση τῶν ὀργανωμένων συμφερόντων. Τά οἰκονομικά μονοπώλια θά ἀντιδράσουν μέ κάθε τρόπο καί μέσο στόν περιορισμό τῆς δυνάμεώς τους. Σοβαρή θά εἶναι ἐπίσης ἡ ἀντίδραση σέ φορολογικές μεταρρυθμίσεις, πού θά ἀποβλέπουν στόν περιορισμό τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῆς ἀνώτερης εἰσοδηματικῆς τάξεως. Καί οἱ κοινωνικές ὁμάδες, πού τό ἐπάγγελμά τους ἔχει κατοχυρωθεῖ νομοθετικά σάν κλειστό, θά ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἐπαγγελματική τους τάξη κηρύσσεται «ἐν διωγμῷ» σέ περίπτωση πού θά ἐπιχειρηθεῖ τό ἀνοιγμα τοῦ ἐπαγγέλματος. Καί ἀκόμη ἡ ἐκπαιδευτική μεταρρύθμιση θά συναντήσῃ σφοδρή ἀντίδραση ἀπό μέρους μερίδος τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου μέ τή δικαιολογία ὅτι ὑποσκάπτεται ἡ παράδοση καί οἱ θεσμοί τῆς χώρας. Θά μπορούσε ἐπομένως νά συμπεράνει κανεῖς ὅτι, σέ τελική ἀνάλυση, τά ὀργανωμένα συμφέροντα εἶναι τό κυριότερο ἐμπόδιο

γιά νά τεθεῖ σέ κίνηση μιά διαδικασία γιά τή γρήγορη οἰκονομική καί κοινωνική ἀνάπτυξη. Καί ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἀποφασιστικότητα τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας νά ἀντισταθεῖ στίς πιέσεις τῶν ὀργανωμένων συμφερόντων. Ἡ εὐθύνη ἐπομένως τῶν παραγόντων πού ἀσκοῦν τήν πολιτική ἐξουσία εἶναι μεγάλη.